

A Person Missing under Special Circumstances: Problematic Issues in Determining Legal Status

Serhii Pekarskyi

Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi

<https://orcid.org/0000-0003-0538-0391>

Yurii Derevianhenko

Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi

Abstract. *Based on an analysis of the current legislative acts of Ukraine regulating the legal status of a person missing under special circumstances, the authors identify problematic issues related to determining the legal status of such a person. A comparative analysis is conducted with the legal status of a suspect who has gone missing during a special period. The study highlights inconsistencies between legal norms contained in the relevant legislative acts.*

Keywords: *person, special circumstances, missing person.*

Особа, зникла безвісти за особливих обставин: проблемні питання у визначенні правового статусу

Сергій Пекарський

Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький

<https://orcid.org/0000-0003-0538-0391>

Юрій Дерев'янченко

Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький

Анотація. *На підставі проведеного аналізу чинних законодавчих актів України, які регламентують правовий статус особи, зниклої безвісти за особливих обставин визначені проблемні питання щодо визначення правового статусу такої особи. Проведено порівняння із правовим статусом підозрюваної особи, яка зникла безвісти в особливий період. Зазначена невідповідність між нормами права у законодавчих актах.*

Ключові слова: *особа, особливі обставини, зниклий безвісти.*

Протидія кримінальним правопорушенням Національною поліцією в умовах правового режиму воєнного стану стала предметом досліджень сучасних українських науковців. Для прикладу, колектив авторів у складі: А. Ф. Волобуєв, А. О. Волобоєв, С. А. Германов, О. В. Ковальова, А. В. Крушеницький, О. В. Одерій, С. П. Пекарський, А. М. Удод провели монографічне дослідження протидії кримінальним правопорушенням Національної поліцією в особливий період [1]. Науковцями до законодавчих актів, які регламентують діяльність за окремими напрямками протидії злочинності органами/підрозділами Національної

поліції віднесено Закон України "Про правовий статус особи, зниклої безвісти за особливих обставин" від 12 липня 2018 року № 2505-VIII [2, с. 82], аналіз якого входить до предмету даного дослідження. Зазначений нами законодавчий акт визначає правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та забезпечує правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з обліком, розшуком та соціальним захистом таких осіб і членів їхніх сімей [2]. Під особливими обставинами Закон визнає: збройний конфлікт, воєнні дії, тимчасову окупацію частини території України, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру [2].

Визнання збройного конфлікту, воєнних дій, тимчасової окупації частини території України як особливі обставини співпадає з терміном "особливий період", який тлумачиться Законом України "Про оборону" від 6 грудня 1991 року № 1932-XII як період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [3].

Відповідно, особою, зниклою безвісти за особливих обставин, законодавець визнає особу, яка зникла безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру [2, ст. 1]. Згідно з положень Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" від 18 лютого 1992 року № 2135-XII до підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності, із заведенням оперативно-розшукової справи [4, ст. 9] є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів і про осіб, безвісно відсутніх [4, ст. 6]. Особа, яка зникла безвісти за особливих обставин, має всі права, гарантовані Конституцією та законами України, а також має право на всебічне розслідування обставин її зникнення та встановлення її місцеперебування [2, ст. 5 п. 1]. При цьому саме на державу покладено зобов'язання вжити всіх можливих заходів для розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин [2, ст. 5 п. 1].

Саме тому, згідно з положеннями статті 7 Закону України "Про правовий статус особи, зниклої безвісти за особливих обставин" заборонена будь-яка дискримінація осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та їхніх близьких родичів і членів сім'ї за ознакою раси, кольору шкіри, статі, віросповідання, політичних чи інших поглядів, національного чи соціального походження, належності до будь-якої соціальної групи, території походження чи зникнення,

економічного чи соціального становища, сексуальної орієнтації, фізичних можливостей чи за іншими ознаками [2, ст. 7].

Однак в залежності від низки обставин, ми дійшли висновку про те, що є колізія норм права через невідповідність між нормами права у правових актах [5]. Так різних причин підозрювана особа, яка розшукується може безвісти зникнути за особливих обставин. Зокрема: примусове затримання на тимчасово окупованій території представниками країни-агресора; депортація на територію країни-агресора; зникнення безвісти з території ведення бойових дій; зникнення безвісти військовослужбовця Сил безпеки та оборони України; полон тощо.

Проведений нами аналіз категорій осіб, зниклих безвісти за особливих обставин дозволив нам виділити категорію осіб, які мали процесуальний статус "підозрюваний, обвинувачений" [6, ст. 42]. Підозрюваним визнається особа: якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 КПК України, повідомлено про підозру; яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення; особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень [6, ст. 42, ч. 1].

У свою чергу, обвинуваченим (підсудним) визнається особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому статтею 291 КПК України [6, ст. 42, ч. 1].

Підозрювана, обвинувачена особа на підставі статті 281 КПК України може бути оголошена в розшук [6, ст. 281]. Здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам [6, ст. 281, ч. 3]. На підставі доручення слідчого, прокурора, з метою розшуку особи, яка переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання співробітник оперативного підрозділу на підставі статей 6, 9 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" зобов'язаний завести оперативно-розшукову справу.

Але, тут ми вбачаємо юридичну прогалину, колізію. Якщо підозрювана особа була оголошена в розшук то з метою її розшуку було заведено оперативно-розшукову справу. Під час провадження за оперативно-розшуковою справою була отримана об'єктивна інформація про те, що ця особа, зникла безвісти за особливих обставин. У такому випадку особа отримує правовий статус особи, зниклої безвісти за особливих обставин, що передбачає необхідність внесення відомостей про неї до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин [2, ст. 12].

Правовий статус підозрюваної особи, яка оголошена в розшук визначається процесуальним статусом цієї особи згідно норм КПК України. Набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин передбачає необхідність забезпечення соціального захисту таких осіб і членів їхніх сімей.

Окрім того, чинні положення Закону України Про "Оперативно-розшукову діяльність" визначають те, що у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Ми має два різні випадка, два правових статусу особи. Але законодавець чітко визначив, що на особу, яка підозрюється в підготовці до вчинення злочину, переходується від органів досудового розслідування, суду або ухиляється від відбування кримінального покарання, безвісти зникла, ведеться тільки одна оперативно-розшукова справа [4, ст. 9]. При цьому строки веденні оперативно-розшукових справ здійснюється щодо осіб:

- які переходуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, – до їх встановлення або розшуку, але не більше строків давності притягнення до кримінальної відповідальності чи строків давності виконання обвинувального вироку [4, ст. 9, ч. 1];

- зниклих безвісти за особливих обставин, у тому числі у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей, – до встановлення їх місця перебування, місця поховання чи місцезнаходження останків [4, ст. 9, ч. 3].

Отже, висновуємо те, що нами, при різних юридичних фактах, визначена правова колізія щодо наявності в однієї особи правового статусу підозрюваної особи, яка оголошена в розшук, а також правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин. Особливості оголошення в розшук, строки розшуку, забезпечення соціального захисту таких осіб і членів їхніх сімей визначаються різними правовими актами. На нашу думку, на підставі норм міжнародного гуманітарного права, з метою забезпечення соціального захисту таких осіб і членів їхніх сімей дана проблема потребує обговорення та розробки пропозицій для внесення змін у чинний КПК України та Закон України "Про правовий статус особи, зниклої безвісти за особливих обставин".

Список використаних джерел

1. Протидія кримінальним правопорушенням Національною поліцією в особливий період : колективна монографія / А. Ф. Волобуєв, А. О. Волобоев, С. А. Германов, А. В. Крушеницький, О. В. Одерій, С. П. Пекарський, А. М. Удод; за заг. ред. О. В. Ковальнової. Київ : Алерта, 2024. 298 с.

2. Про правовий статус особи, зниклої безвісти за особливих обставин: Закон України від 12 липня 2018 року № 2505-VIII. Дата оновлення: 4 липня 2025 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19>.

3. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. Дата оновлення: 10 грудня 2025 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. Дата оновлення: 9 серпня 2024 року. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/conv#n49>.

5. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. Дата оновлення: 19 квітня 2025 року. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20>.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Дата оновлення: 1 серпня 2025 року. Вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

UDC 342.9

Legal Regulation of the Administrative and Legal Status of the Armed Forces of Ukraine

Tetiana Nazar

Lviv State University of Internal Affairs, Lviv
<https://orcid.org/0000-0002-7836-1055>

Abstract. Among the public authorities that protect the interests of the state in terms of defense, protection of its sovereignty, territorial integrity and inviolability, the Armed Forces of Ukraine play a key role. They perform a range of functions, including protecting the country from external threats, participating in peacekeeping missions, and promoting the country's social and technological development. To understand the purpose of its creation and main tasks, it is necessary to disclose the legal regulation of the administrative and legal status of the Armed Forces of Ukraine.
Keywords: legal regulation, administrative and legal status, Armed Forces of Ukraine.

Правове регулювання адміністративно-правового статусу Збройних Сил України

Тетяна Назар

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0002-7836-1055>

Анотація. Серед органів публічної влади, які захищають інтереси держави щодо оборони, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності ключову роль відіграють Збройні Сили України. Вони виконують комплекс функцій, які включають у себе захист країни від зовнішніх загроз, участь у миротворчих місіях, а також сприяння соціальному та технологічному розвитку країни. Для розуміння мети створення та основних завдань необхідно розкрити правове регулювання адміністративно-правового статусу Збройних Сил України.
Ключові слова: правове регулювання, адміністративно-правовий статус, Збройні Сили України.